

Posudek bakalářské práce Martiny Hudečkové
Kontrastivní přístup k výuce češtiny u českých neslyšících

Cíl práce, který autorka explicitně formuluje na s. 12, totiž "poskytnout ... čtenáři ucelený náhled na okruh problémů spojených s výukou češtiny u českých neslyšících a poukázat jak na příčiny těchto problémů, tak na směr, kterým by se mělo ubírat jejich řešení" je v práci naplněn; formulovaný cíl i povaha celé práce je ale v jistém rozporu s jejím titulem a s jejím zadáním: problémy kontrastivních přístupů (z titulu) jsou odsunuty na okraj a práce spíše podává (v opoře o existující literaturu) přehled toho, jak se k výuce češtiny pro neslyšící (a češtiny jako cizího jazyka vůbec) v dnešní době stavět. Zcela je např. pominut úkol formulovaný v zadání práce, totiž „rozbor ... učebnic pro cizince s kontrastivním přístupem“ a úkol s tím související; jiný zadaný úkol („..., zpracovat proces a metody osvojování druhého jazyka, zejména se zaměřením na kontrastivní přístup“....) není proveden tak, jak by čtenář v práci zaměřené právě na kontrastivní přístupy očekával. Stranou také zůstal v zadání formulovaný úkol analyzovat (ne pouze vyjmenovat) vzniklé materiály, učebnice, DVD, CD a postihnout jejich shody, rozdíly, metodiku nebo úkol týkající se vytvoření souhrnu předpokladů, podmínek, kladů a záporů kontrastivní metody ve výuce jazyka. Větší pozornost je věnována reprodukci obecných, jinde důkladněji zpracovaných a všeobecně dobře známých okruhů otázek: autorka tak (s využitím existující odborné literatury) podává např. rozsáhlý přehled (možných) metod výuky cizího jazyka, přehled možných způsobů prezentace české gramatiky, přehled úrovní evropského referenčního rámce (bez úrovně C), zmiňuje postavení neslyšícího dítěte v slyšící rodině, dotýká se otázek motivace atd. O „kontrastivním“ využití těchto poznatků se ale v práci nepíše: mohla by autorka při obhajobě laskavě uvést alespoň nějaký příklad toho, jak se do kontrastivního přístupu promítají, resp. jak v něm mohou být využity např. různé prezentace gramatiky češtiny? I „objemově“ je kapitola „Čeština kontrastivně“ kratší než kapitoly předchozí (a to jsou do ní řazeny i podkapitoly typu „Role pedagoga“, „Učebnice češtiny jako cizího jazyka“). Také aplikace (toho, co se o kontrastivních přístupech autorka dozvěděla), totiž návrh „lingvodidaktické prezentace gramatického jevu kontrastivně“ stojí jaksi na okraji autorčina zájmu (zabírá necelých pět stran textu) a není bez problémů (viz níže).

To, že práce je postavena na existující odborné literatuře, bylo už zmíněno - v takto přehledově a obecně zaměřené práci jinak ani nelze. Otázka je, které z uváděných titulů autorka skutečně studovala (např. Chomského?), a které jen zmiňuje právě v opoře o ty tituly, které četla. To není z textu práce zřejmé (v seznamu „použitá literatura“ se zmiňují všechny práce, na něž autorka - ať už je studovala, či nikoliv - v textu odkazuje?) Zřejmé není ani to, jak (čím) se liší tituly zařazené do seznamu použité literatury od titulů zařazených do seznamu literatury sekundární. Mohla by toto všechno autorka při obhajobě ujasnit? Práce s literaturou by si vůbec zasloužila větší pozornost - uvádím zde jen příklady (a stranou nechávám, že v textu většinou chybí odkazy na stránky): v textu (s. 13) se na Chomského práci odkazuje datací 1967, v seznamu literatury je uvedeno 1968, práce zmíněná na s. 21 (Macurová, 1994) není do seznamu literatury zařazena vůbec, není jasné, jak vyložit odkaz typu „Hrdlička, 2009, s. 18, srov. např. Hendrich, 1988“, v bibliografických položkách jsou údaje uváděny v různém pořadí, někde se u knižních titulů uvádí počet stran, jinde nikoliv, někde je uvedeno vydání (i první), jinde ne, chybí ročníky/čísla časopisů nebo (u knižních titulů) místo vydání, i v titulech časopiseckých je užito „In“, u některých kolektivních prací (např. s. 62) chybí autoři. Ne vždy jsem si jista, že se na užitou literaturu odkazuje (a vůbec si nejsem jista, do jaké míry autorka cituje, nebo s drobnými změnami parafrázuje, popř. se „cizím“ inspiruje, aniž by uvedla pramen).

K práci bych měla řadu otázek. Formulovat budu alespoň některé a prosím, aby se k nim autorka při obhajobě vyjádřila.

- V titulu práce figuruje výraz „kontrastivní přístup“, na s. 23-24 autorka píše o „kontrastivní metodě“, na s. 38 o „kontrastivní analýze“. Bylo by možné rozdíly mezi těmito pojmy/termíny (třeba i v opoře o odbornou literaturu) objasnit? A proč není „kontrastivní metoda“ zařazena do přehledu metod uvedeného na s. 29-34?
- Na s. 35 se autorka vyjadřuje k vhodnosti X nevhodnosti nepřímé a přímé metody a jednoznačně tvrdí, že "Metoda nepřímá a metody z ní odvozené přistupují k výuce cizího jazyka kontrastivně". V této souvislosti by mne zajímalo, které metody odvozené od metody nepřímé má na mysli, a zda možnost kontrastivního úhlu pohledu je u přímých metod vyloučena (a proč).
- V kapitole „Čeština kontrastivně“ se probírá také role pedagoga, motivace, role neslyšícího učitele/asistenta, učebnice, způsoby prezentace české gramatiky atd. (viz i výše). Jak to všechno s titulem kapitoly souvisí? V jiné než kontrastivně zaměřené výuce např. učitel, učebnice, způsob prezentace gramatiky atd. žádnou úlohu neplní?
- V podkapitole „Kontrastivní analýza češtiny a českého znakového jazyka“ autorka reprodukuje známé poznatky, ne vždy s dostatečným odstupem. Prosila bych tedy, aby alespoň při obhajobě vyložila, proč je při „odhalování“ minimálních párů v češtině („vzhledem k její lineární povaze – slov složených z po sobě jdoucích hlásek“) situace „jednodušší“. A když už sama autorka pojednala i o fonologii českého znakového jazyka – jak by bylo možné tuto jazykovou rovinu pojednat (při výuce češtiny pro neslyšící) kontrastivně?
- Na s. 46 se píše, že „Jako jeden z prvních ... (pádů, AM) bývá vykládán akuzativ, protože u něj nedochází k příliš mnoha změnám". To je nepochybně názor přejetý (zřejmě z Hrdličky) - nemohl by ale být důvod ještě jiný než „malé změny“?
- V čem autorka vidí negativní transfer ve výpovědi „Potom Německo proti Anglie“ (s. 50) – a jak to souvisí s lingvodidaktickou prezentací minulého času? Takové a podobné věci by měly být v práci explicitně vyloženy.
- Vyložit (při obhajobě) bude třeba, co autorka rozumí (s. 51, 52) pravidelnými a nepravidelnými slovesy – v českých gramatikách jsou za nepravidelná slovesa považována slovesa být, jíst, vědět, chtít; Srov. k tomu (s. 52) „U pravidelných sloves je tvoření L-formy jednoduché...“).
- Soudí autorka opravdu (s. 51), že učitel formuluje „pravidlo pro tvoření minulého času, tzv. L-formu“? Je „L-forma“ „pravidlo pro tvoření minulého času“? Jak se „L-forma“ a minulý čas liší? A co to ta „L-forma“ je?
- Proč autorka nechává úplně stranou, na s. 53 v přehledu plurálových tvarů, absenci kategorie jmenného rodu?
- Jak „jakoby mimochodem“ seznámí učitel žáky „s tvořením negace“? Pro záporné tvary minulého času žáci žádné výklady nepotřebují?
- Nerozumím funkci „pomůcky“ k pochopení „pravidla druhé pozice“ – mohla by ji autorka detailněji vysvětlit při obhajobě?

Po formální stránce se v práci objevují poměrně časté překlepy nebo typografické problémy (s. 11,15,16,19,21,30,32, 35,38,42,46,58,59), popř. jisté „nedodělky“ (např. pozn. 28), bezproblémová není často ani stylizace (např. s. 11, 21, 22, 25 atd.; některé poznámky pod čarou, např. pozn. 14, jako by nebyly stylizovány vůbec).

Závěr: Bakalářská práce M. Hudečkové se zabývá spíše širokým kontextem, v němž se kontrastivní přístupy mohou využít než kontrastivními přístupy samými a/nebo jejich aplikací na lingvodidaktickou prezentaci vybraného jevu. K tomuto širokému kontextu shrnuje (prostřednictvím reprodukce odborné literatury) u nás dostupné poznatky a mapuje tak obecné problémy výuky češtiny pro neslyšící. Je škoda, že téma práce, tj.

„kontrastivní přístup“, se v obecně pojatém celku vlastně ztrácí. Odhlédneme-li od skutečnosti, že „kontrastivní přístup“ je v práci (v rozporu s jejím zadáním) pojednán jen minimálně, práce v zásadě splňuje požadavky na bakalářskou práci kladené a může být podkladem k obhajobě.

Alena Macurová

2.9.2011

Návrh klasifikace: dobře (jen na základě úspěšné obhajoby)